

RAZGOVOR S LINOM VELJAKOM*

Razgovor vodile
ŠTEFANIJA KOŽIĆ
I IRENA RAGUŽ

KOŽIĆ: Zašto *Uvod u ontologiju* pri kraju profesorske karijere?

VELJAK: Nagovorili su me mlađi kolege da sistematiziram ono što sam godinama predavao ili bar dio toga što sam godinama predavao, što sam gradio i nadograđivao, pri čemu se ispostavilo da su kao nusprodukti mojih predavanja iz Ontologije proizašli mnogi pojedinačni tekstovi koji su objavljivani od ranih osamdesetih godina pa nadalje u časopisima, zbornicima itd. Oni su onda jednim dijelom preuzeti u mojim ranijim knjigama, no pokazalo se da bi bilo dobro da se saberu u nekom koncentriranom obliku, na jednom mjestu, pri čemu sam onda uzeo u obzir samo neke stvari koje su objavljivane u posljednjim godinama. To stoga ne predstavlja neki klasični uvod u ontologiju u smislu ontologijske sistematike ili čak uvod u ontologijsku sistematiku, nego više poticaj na ontologiju, tj. pokušaj odgovora na pitanje: zašto je opravdano bavljenje ontologijom? Tko pogleda tu knjigu vidjet će da u njoj ima mnogo toga što ni u disciplinarnom ni u bilo kojem drugom smislu ne spada u ontologiju, barem ne u ontologiju u užem smislu riječi, ali je relevantno za moj pristup filozofiji u cjelini.

RAGUŽ: Zašto nam je ontologija važna?

VELJAK: Ontologija, ukoliko je pitanje o bitku i biću, stara je koliko i sama filozofija.

* Izv. prof. dr. sc. Lino Veljak rođen je 1950. u Rijeci, diplomirao 1973., magistrirao 1976. i doktorirao 1982. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1974. do 1976. nastavnik je filozofije i logike u Drugoj gimnaziji u Zagrebu, a 1976. zaposlen je kao asistent na Institutu za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu (od 1978. Odjel za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti), gdje je 1978. stekao suradničko zvanje znanstvenog asistenta. U istom zvanju radi od 1979. na Katedri za teorijsku filozofiju Odsjeka za filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, 1983. izabran je u zvanje docenta, 1990. u zvanje izvanrednog profesora, a 2002. u zvanje redovitog profesora. Od 1992. predstojnik je Katedre za ontologiju. Akademске godine 1990/1991. boravi kao Humboldtov stipendist na Sveučilištu u Frankfurtu. Gostuje na velikom broju domaćih i inozemnih sveučilišta. Od 2001. do 2008. dopunski predaje Filozofiju povijesti pri Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, a od akademske godine 2005/2006. do 2009. i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Nakon toga, dvije godine predaje spomenuti kolegij pri Odjelu za filozofiju Sveučilišta u Zadru. Bio je voditelj nekoliko znanstveno-istraživačkih projekata, član je raznih uredništava i savjeta filozofskih časopisa te je u više navrata bio član Upravnog odbora Hrvatskog filozofskog društva, a od 2009. do 2011. predsjednik je Hrvatskog filozofskog društva. U više mandata bio je član Matičnog odbora za filozofiju i teologiju, a predsjednikom tog odbora postaje 2017. Od 2005. voditelj je poslijediplomskog doktorskog studija filozofije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Iako ona kao posebna disciplina, pored svih drugih, nastaje tek u novovjekovlju, ipak možemo govoriti o Platonovoj ontologiji, Aristotelovoj ontologiji, čak i o predsokratovskoj ontologiji. Kada Tales govori o vodi ili Anaksimandar o apeironu, to je u bitnom smislu ontologija, pitanje o bitku i biću. Naravno, to je onda i metafizika ukoliko se postavlja pitanje o smislu bitka. Ontologija je važna ne samo zbog svoje drevnosti, nego i zato što ne možemo ni o čemu misliti, ne možemo ništa spoznavati, ne možemo ništa činiti ako toga nečega najprije nema. Ono čega nema, to je nemišljivo. Ono čega nema, s tim se ne može ništa praktički raditi. Ne može se s nečim čega nema raditi ništa ni u estetičkoj dimenziji. Tu dolazi ontologija koja, ako se ne razumije u nekom suviše tradicionalističkom smislu, kaže da i ono čega nema ontologijski također jest. Naime nebitak je jednako kao i bitak predmet ontologije. To je sad pitanje ontologijskog statusa, pitanje nečega što mene posebno zanima i intrigira: pitanje o *onome što nije, a može biti* i po čemu se to *ono što nije, a može biti* razlikuje od *onoga što nije, a ne može biti*; kako možemo znati da *nešto što ne može biti* sutra neće moći biti; kako da postupimo s *onim što je bilo, a više nije*, ali na neki način jest jer determinira naše živote i našu budućnost ili determinira karakter svih bića koja su zatečena u našem svijetu i s kojima imamo posla? Osim toga, svako praktičko djelovanje direktno predstavlja dovođenje bića iz nebitka u bitak. Od najpovršnije banalne stvari kao što je ova stolica, koja nekad nije bila, nego joj je onaj tko ju je proizveo iz nebitka ili mogućeg bitka ili još-ne-bitka bezobličnog drveta pridao bitak jedne stolice. Dakle, ontologija je prije svega važna da nam položi račun, tj. da mi sebi položimo račun, posredstvom ontologijskih umijeća, o statusu nekog bića. Naravno, da bi se o statusu nekog bića uopće moglo govoriti, potrebno je odrediti što to znači da nešto jest, što uopće znači *jest*, što znači *biti*, dakle to je pitanje o bitku. Klasična metafizika reći će da je bitak vječan, nepostao, nepromjenjiv i da je on uvjet mogućnosti svakog bića da bude. Neka kritička ontologija ili kritika ontologije uputit će pak na to da je ključna dimenzija bitka još-ne-bitak, a to onda znači da nisu stvari unaprijed postavljene jednoznačno, nepromjenjivo i za sva sadašnja i buduća vremena determinirajuće. To su neki od momenata zbog čega je ontologija važna.

RAGUŽ: Na predavanjima iz Filozofije povijesti govorili ste o cikličkom, linearnom i konstelacijskom kretanju povijesti. Kakvo je prema Vama kretanje povijesti? Imamo li kompas?

VELJAK: Kretanje povijesti svakako nije cikličko, a podjednako je malo ono linearno, bar ukoliko pod poviješću pretpostavljamo kako se u većini linearnih (ili u svim linearnim) teorijama povijesti napredovanje drži jedinim i jedinstvenim smjerom kretanja. Povijest jest i napredovanje i nazadovanje, ali ne u neakvim ciklusima koji bi bili preuzeti iz kozmičkih ili općenito prirodnih zakonomjerno-

sti, nego iz konstelacija koje ovise o beskonačnoj količini faktora, među kojima ključan faktor čine akteri povijesti, oni koji povijest proizvode, a to su ljudi - i to ne ljudi kao apstraktna bića, nego ljudi u svojem zbiljskom životu. Kako je netko rekao: „Najprije treba jesti da bi se nakon toga moglo filozofirati.”

KOŽIĆ: Mislite li da je filozofija izgubila svoj autoritet u današnjici ili ona i dalje ima neku svrhu na praktičnom/praktičkom planu?

VELJAK: Na praktičnom planu filozofija može imati jednu vrlo značajnu svrhu ukoliko nekim ljudima omogućuje da žive ili preživljavaju, ili čak dapače da dobro žive ukoliko su postali medijskim megazvijezdama, pa prodaju svoje knjige u velikim nakladama i dobivaju za svoja predavanja velike honorare. To je *praktična* dimenzija filozofije. Što se tiče *praktičkog* plana, ako stvari ne idu po zacrtanim mehanizmima, po naprosto mehaničkom slijedu reprodukcije onoga što postoji, po dominantnim logikama kojima se svijet kreće, onda je misaona intervencija apsolutno nužna. To znači vidjeti gdje smo, zašto smo tu gdje jesmo, jesmo li nužno tu gdje jesmo i je li ta nužnost vječna ili se ona može podvrgavati našim intervencijama te na koji način naše intervencije, ako su uopće moguće, mogu biti takve da ne dovedu do još većeg zla od onog zla ili onih zala koja aktualno obilježavaju naše živote. Ta misaona intervencija, a to znači uvid u zbiljsko stanje stvari, u zbiljske strukture, nije moguća bez filozofije. Ako je lišena filozofije, onda je to naprosto znanstvena reprodukcija zatečenih odnosa koja kao rezultat može imati samo tehnička unapređenja onoga što već postoji, ali ne dovodi u pitanje korijene problema s kojima se čovječanstvo danas suočava na drugačiji način nego što se suočavalo u nekim ranijim vremenima i vjerojatno na drugačiji način nego što će se suočavati u nekim budućim vremenima. Za tu svrhu nužno je kritičko mišljenje, a kritičkog mišljenja nema na temelju nekakvih tehnologija učenja, pedagogiziranih ili psihologiziranih, nego je za kritičko mišljenje nužno filozofijsko utemeljenje. Ničeg drugog nema što može ponuditi valjano utemeljenje kritičkom mišljenju osim filozofije.

RAGUŽ: A kakav je status tog kritičkog mišljenja danas?

VELJAK: Pa takav da kritičko mišljenje suzbijaju svi oni koji bi htjeli da stvari budu onakve kakve već jesu, a posebno oni među njima koji u zatečenom stanju stvari uživaju takve privilegije koje pod nekim, uvjetno rečeno, normalnim okolnostima ne bi sebi mogli niti zamisliti. Nadalje, filozofiju mrze i oni koji su obmanuti od onih prvih, pa misle da je podrivanje uvriježenih mnijenja i dominantnih predrasuda nešto što bi temeljito dovelo u pitanje i njihove vlastite egzistencije. Tako da filozofiju mrze mnogi, a oni koji je mrze na pametniji način, nastoje ju pacificirati

pa zbog toga imamo toliku eksploziju dobroćudne, benevolentne filozofije. Kada pogledate što nam dominantne varijante filozofije govore, onda vidimo kako govore da je $A=A$ i ostaju na tom da je $A=A$, a sve drugo su igrarije oko toga, ali u konačnici $A=A$, pa ako se to A može još iskoristiti za neku političku ili socijalno kurentnu svrhu, tim bolje za njih. Tu se onda nadovezuje i veoma važno pitanje identiteta: identitet se reducira na apsolutizirani ovaj ili onaj identitet, dakle neka se parcijalna dimenzija proglašava univerzalnom i apsolutnom. Morate znati jednu bitnu stvar, a to je da se u univerzalizaciji partikularnog krije korijen cjelokupnog zla. Zlo proizlazi iz toga da se nešto partikularno univerzalizira. Potvrdu za to naći ćete u najdrevnijim predfilozofijskim tekstovima od Biblije (Geneza) pa nadalje. Zlo se oblikuje tako što se parcijalno postavlja pretendirajući na apsolutnost. To vidimo već i na individualnom planu, onda kada ja sebe, kao partikularno biće, svoju korist i svoju dobrobit, postavljam kao apsolutni kriterij moga praktičkog djelovanja i života općenito. Jedino što je u životu važno to sam Ja. Eventualno to moje Ja mogu proširiti na pripadnike/pripadnice obitelji ili i na pripadnike mojega roda ili plemena, možda čak i mojega naroda. U svakom slučaju, tu se uspostavlja neki partikularni identitet kao kriterij djelovanja koje smjera na univerzalno. Onda je sve drugo što je izvan tog mog partikularnog, apsolutiziranog identiteta naprosto predmet za moju individualnu korist, moju individualnu dobrobit i tu onda nema interpersonalne relacije, nego je relacija čisto instrumentalna.

KOŽIĆ: Zašto danas nemamo projekte koji bi imali odjek kao Korčulanska ljetna škola i *Praxis*?

VELJAK: Vrijeme Korčulanske ljetne škole i *Praxisa* bilo je vrijeme kada su Zagreb i Korčula bili među najvažnijim gradovima na svjetskoj mapi filozofije. Danas je to naravno malo teže zamislivo. Rekao bih da je osnovni razlog za to globalna konstelacija. Šezdesete i sedamdesete bile su na globalnom planu godine nade. Bilo je ružnih i gadnih stvari koje su se tada događale diljem svijeta (ratova, diktatura, raznovrsnih oblika represije), ali, generalno, ono što je obilježavalo ta vremena bila je nada da je horizont mogućnosti otvoren, dapače, beskonačno otvoren te da je moguće živjeti u boljem svijetu. Danas, počevši od perioda koji se može definirati vladavinom Margaret Thatcher u Velikoj Britaniji i Ronalda Reagana u Sjedinjenim Američkim Državama, započinje proces koji bitno obilježava naša vremena (izazovima naših vremena posvećena je moja iduća knjiga koja će uskoro biti spremna za tisak). Taj proces je prije svega vezan uz ekonomiju i njoj primjerenu politiku. To je ekonomija koja se zasniva na doktrini tzv. čikaške škole, gdje politika služi kao podrška neograničenom tržištu, koje bi samo po sebi trebalo riješiti sve ljudske probleme i time ono što je ranije bilo identificirano kao potrošačko društvo prelazi u jednu novu negativnu kvalitetu. Ta nova negativna

kvaliteta zapravo je dodatna atomizacija individua, a istodobno i transformacija individua u samosvijesti lišene pripadnike nekakvih masa: potrošačkih, etničkih, fundamentalističko-vjerskih itd. S jedne strane, individua postaje apsolut, a s druge se strane individua u potpunosti poništava u nekim drugim neprozirnim ili bar individuama nevidljivim apsolutima, kojima, naravno, u cjelini upravlja logika profita. U takvim vremenima naravno da s filozofijom stvari ne stoje dobro, ali ne bih opet idealizirao niti ona minula vremena. Vjerojatno je o filozofiji u masovnim medijima tadašnje Jugoslavije bilo još manje govora nego danas, a kada se spominjala, onda se spominjala isključivo ili gotovo isključivo u negativnom kontekstu: „to su neki koji nešto mute i dovode u pitanje naše temeljne vrijednosti.”

RAGUŽ: Koji su bili Vaši osobni motivi da se krenete baviti filozofijom? Kada je sve počelo i biste li krenuli istim putem da se možete vratiti u trenutak kada ste se opredijelili za filozofiju?

VELJAK: Krenuo bih istim putem. Moj interes za filozofiju rastao je postupno. Kada sam ustanovio da se moji različiti interesi ne mogu iscrpsti u onome do čega mi je bilo stalo, a nije mi baš bilo jasno do čega mi je stalo, onda sam negdje s 15 godina dospio do prve knjige iz područja filozofije. Bila je to *Filozofija* Danka Grlića, mali pregled u izdanju tadašnje zagrebačke *Privrede* koji na gotovo enciklopedijski ili leksikografski način obuhvaća neke temeljne pojmove i probleme filozofije. To me potaklo da krenem na čitanje daljnjih knjiga i tu sam prilično davno ustanovio da je moj put – put u filozofiju. Onda sam ustanovio da je optimalno mjesto za studij filozofije upravo Zagreb iz razloga što sam tada već poznao neka djela mojih budućih profesora. Zaključio sam da je to prava stvar.

KOŽIĆ: Što je potrebno da budemo dobri filozofi, možemo li uopće biti filozofi?

VELJAK: Svatko, svako ljudsko biće, na neki je način filozof utoliko ukoliko postavlja neka pitanja koja nadmašuju okvire praktičnosti. E sad, ljudi se razlikuju po tom što neki (ili većina njih) postavljajući neka fundamentalna pitanja ne dovode u pitanje predrasude s kojima su rođeni, dakle mnijenja otaca, okoline, društva, škole i sl.; ne dovode u pitanje važenje ovakvih ili onakvih dogmi, bile one religijskog ili sekularnog karaktera. Utoliko filozofiranje običnog čovjeka često daje povoda za onu čuvenu uzrečicu koju ste sasvim sigurno mnogo puta čuli, a možda nekad i koristili: „Prestani filozofirati!” Da bi netko bio filozof, a da pritom ne filozofira u ovom pogrdnom smislu riječi, onda se naprosto mora suočiti sa svim tim mnijenjima, predrasudama i dogmama, kritički im pristupiti, razdvojiti ono u što se kao opravdano smije i treba vjerovati od onoga što nije racionalno ili nekako drugačije opravdano i utemeljeno. Dobar filozof može biti samo onaj koji

nema jednog učitelja, nego svakom mišljenju, ako ono nije evidentno besmisleno, pristupa s jednakom pažnjom, a opet ne tako da kao konačnu istinu prihvaća najnoviju knjigu koju je pročitao. Ima nažalost i toga. To je tzv. pomodna filozofija. Naravno, tu bismo mogli navesti niz primjera iz bližeg i daljeg okruženja, ali to ne bi bilo pretjerano lijepo.

KOŽIĆ: Na jednom od predavanja govorili ste o svojem sustavu ocjenjivanja i o tome kako ste Vi bili profesor našim profesorima. Kakva je situacija bila s njima?

VELJAK: Slušajte, ja uvijek kažem da će netko, ako iz Ontologije dobije peticu, u roku od najviše deset godina ili postati docent pa onda i profesor (na desetak odsjeka na ovom fakultetu ima ljudi koji su profesori, a koji su kod mene bili studenti, s malim dodatkom – nisu svi dobili peticu) ili će, ukoliko se odluče baviti nekim društveno uglednijim zanimanjima, postati ministar, general, šef neke državne službe, vrlo uspješan biznismen (ima čak i takvih među filozofima) ili će prije vremena završiti u Vrapču, Mirogoju ili nekom sličnom mjestu. Dosad se to u 100% slučajeva pokazalo točnim. Međutim, nedavno sam sreo nekadašnjeg studenta koji je dobio peticu, koji niti je doktorirao, niti je postao ministar ili što god slično, niti je završio na lokalnom groblju u slavonskom selu u kojem živi niti u ludnici Popovača koja je vjerojatno najbliža tom njegovom kraju, nego se vrlo uspješno bavi objavljivanjem udžbenika, priručnika i stvaranjem scenarija za dokumentarne filmove za razne televizijske kuće, prije svega inozemne. Živi relativno skromno, ali zadovoljno. Shvatio je da nema taj motiv da se produbljeno bavi filozofijom, ali nema ni motiv da prijevremeno završi na nekom nepoželjnom mjestu, bilo to nepoželjno mjesto ministarsko ili grobljansko. Dakle, ima i ta iznimka. Sad kad bih govorio o ocjenama koje su dobili naši profesori, docenti itd., onda bi to bio raspon od tri do pet, dakle ocjena sama po sebi još ništa ne znači.

RAGUŽ: Kakvi su Vam studenti? Postoji li razlika u kvalitativnom smislu između današnjih studenata i studenata iz vremena Vašeg studiranja?

VELJAK: Gledajte, ima tu nekoliko negativnih stvari koje su dovele do jedne tendencije. Počelo je s reformom obrazovanja, tzv. Šušarovom reformom koja je smanjila kvalitetu elitnih srednjih škola. Namjere su bile dobre, ali je rezultat bio smanjivanje općeg fonda znanja i intelektualnih umijeća koja su nužna za neki ozbiljan studij. Tako se dogodilo da je studij morao jednim dijelom početi nadoknađivati taj gimnazijski deficit. Drugi moment koji je negativno utjecao bilo je općenito urušavanje ne samo materijalnog statusa nego i ugleda nastavničkog poziva. U neka davna austrougarska vremena učitelj je bio prvi čovjek u selu, a biti profesor u gimnaziji bilo je jednako vrijedno kao i biti sudac općinskog suda ili čak višeg suda.

Ni materijalni status nije bio nešto bitno različito. Valjda je nečega od takvog stava ostalo i kasnije, ali je postupno, čini mi se negdje osamdesetih godina, možda baš s tom reformom školstva, došlo do urušavanja ugleda na što se onda nadovezala i devalvacija sistema ocjenjivanja. Nekada, kada sam ja bio u gimnaziji, nije bilo moguće da u razredu bude više od dva ili tri odlikaša i bilo je posve razumljivo da do 50% učenika mora ići na popravni ispit u jednom razredu i da netko tko je upisao gimnaziju nema nikakvo jamstvo da će gimnaziju i završiti. Bilo je i do 50% „otpada”. Ima sveučilišnih profesora koji su bili ponavljači u gimnaziji, to vam nitko neće priznati, ali bilo je i takvih u neka ranija vremena. To što se ponavljao jedan razred u gimnaziji nije samo po sebi značilo ništa, kao što za akademsku karijeru ne znači ništa što je netko dobio trojku iz Ontologije. Na pitanja kako se to dogodilo i u kojem periodu se to dogodilo, odgovorio bih da je riječ o postupnom procesu. Danas netko tko nije odlikaš u srednjoj školi jedva da ima šanse upisati željeni studij, a o osnovnim školama da ne govorim. Postoji pritisak roditelja na nastavnike (koji su ionako i u smislu socijalnog statusa i u smislu materijalnog statusa podcijenjeni i ucijenjeni) na to da svi budu odlikaši pa su valjda ponegdje i svi odlikaši. Konačan je rezultat taj da se završavaju čak i elitne škole, a da se često pritom nije dosegla ni razina bazične pismenosti, pa se onda na fakultetima uvode besmisleni predmeti kao što je Akademsko pisanje gdje bi se vjerojatno trebalo učiti što se piše velikim, a što malim slovom. Onda imamo diplomske radove koji, ako ne prođu lekturu, u 50% slučajeva moraju biti vraćeni zbog bazične nepismenosti. Na sve to dolazi ono najgore, a to je Bolonjska reforma koja kaže da je, pojednostavljujem, najuspješniji studij onaj koji ima stopostotnu izlaznost i to u roku, a najneuspješniji onaj koji ima malu prolaznost i studiranje dulje nego što je prihvatljivo sa stajališta financijera obrazovanja. Rezultat je naravno smanjenje motivacije. Ako ne postoji unutarnja motivacija, onda nema ni vanjske motivacije koja potiče na to da se svom studiju pristupi entuzijastično. Na sve dolaze i dodatni elementi kao npr. da mnogi koji studiraju, da bi uopće mogli živjeti, moraju raditi i to naravno na prekarnim poslovima koji najčešće nisu dobro plaćeni pa se onda studira i u slobodno vrijeme, a konačan je rezultat urušavanje razine studija ili uopće razine obrazovanja. U jednom sam tekstu iz moje prethodne knjige *Prilozi kritici lažnih alternativa* to zorno prikazao tako da je danas preddiplomski studij nadomjestak za srednju školu, diplomski za prve godine studija, a doktorski za pravi studij nekadašnjih vremena. Takva je situacija, a ona će se nekim daljnjim procesima, ukoliko se oni nastave, još i pogoršati. Valja reći da se država petlja u ono u što se ne treba petljati, a ne brine se za ono za što bi se trebala brinuti (a to je uredno i primjereno financiranje istraživanja i visokoškolskog obrazovanja). Sve je više administrativnih procedura. To ne važi samo za studij filozofije ili za Filozofski fakultet ili Sveučilište ili visoko obrazovanje općenito, nego važi za sva područja i polja javnih djelatnosti. Jedan liječnik provede 50% svog vremena ispunjavajući birokratske formulare. Nastavnik

na sveučilištu koji bi preozbiljno shvatio birokraciju potrošio bi 50–70% svog vremena ispunjavajući formulare koje na kraju nitko ni ne čita. Sad ću vam ispričati jedan zgodan vic koji pokazuje koliko ozbiljno treba shvaćati zahtjeve za štreberskim ispunjavanjem birokratskih procedura. U vrlo davnim vremenima, to je bilo negdje sredinom sedamdesetih godina, u Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu, čiji je direktor bio Vladimir Filipović, Sekretarijat za narodnu obranu općine Trnje poslao je zahtjev da se ispuni jedan formular o svim zaposlenicima vezan uz vojna pitanja. Tu se, osim imena, prezimena, datuma rođenja i ostaloga, tražilo da se odgovori na pitanja kao što su sudjelovanje u narodnooslobodilačkoj borbi, služenje vojnog roka, čin u JNA i odlikovanja i priznanja stečena u vojsci. Vladimir Filipović, kao direktor, podijelio je svim zaposlenima formulare da ih ispune, a on ih je morao potpisati. Najmlađem je asistentu dao zadatak da ispuni njegov formular. U tom formularu dotični je napisao sljedeće: Vladimir Filipović nosilac je Partizanske spomenice iz 1941. i kao takav prvoborac, po činu je general major u rezervi i nosilac Ordena narodnog heroja. Filipović je, bez da ga pročitao, potpisao svoj formular i nakon toga se mjesecima čekalo hoće li tko reagirati. Nitko nikad nije reagirao što znači da nitko nikad nije čitao taj papir. Danas te papirologije ima deset puta više nego što je bilo u ona vremena i pitanje je tko to – i da li itko – čita.

RAGUŽ: Što biste savjetovali profesoru ili profesoricu koja će Vas naslijediti?

VELJAK: Savjet je obavljati svoj posao s filozofskim erosom i s osjećajem odgovornosti za buduće generacije te uspravno hodati. Ne dati se zavesti bilo kojim ovozemaljskim ili onozemaljskim autoritetom koji bi tvrdio da posjeduje apsolutnu istinu i da su filozofi tu da bi služili.

KOŽIĆ: I posljednje pitanje, čuli smo da ste strastveni poklonik najvažnije sporedne stvari na svijetu. Kakve veze imaju nogomet i filozofija?

VELJAK: Vrlo jednostavno, imaju direktne veze s jednim od prethodnih pitanja o tome kada sam definitivno shvati da ću studirati filozofiju. Bilo je to jednog nedjeljnog poslijepodneva kada sam bio maturant i kada sam vraćajući se pješke kući sa stadiona Kantrida, nakon vrlo uzbudljive utakmice, sebe uhvatio kako više uopće ne mislim o uzbudjenjima koja sam proživio maloprije, nego da me zapravo zanima kako stvari stoje s obzirom na razlikovanje bitka, bića, biti i supstancije. Dakle, filozofija je poziv, a nogomet je strast, tj. jedna od strasti. Kada bih birao između oduzimanja mogućnosti filozofije i oduzimanja mogućnosti gledanja nogometnih utakmica, mislim da bih se ipak opredijelio za lišavanje od nogometa, premda neki meni vrlo bliski zlobnici kažu da bih se prodao za nogomet, ali nisu u pravu.